

CONCEPȚII ȘI CONTROVERSE ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

Adrian Năstase

1. Caracterul dinamie și contradictoriu al abordării teoretice a drepturilor omului

1.1. Una din marile probleme ce preocupa lumea contemporană și care constituie, în același timp, spațiul unor puternice confruntări de idei și poziții ideologice, este cea referitoare la drepturile omului. În acest cadru sunt vehiculate diferite concepții și teorii, desprinzindu-se unele orientări și tendințe în ceea ce privește sfera, conținutul, modul de aplicare, formele concrete de realizare și asigurare a drepturilor omului.

Obiectul discuțiilor — în cadrul confruntării ideologice între diferite doctrine, concepții, școli de gîndire — îl constituie — se arată într-o lucrare recentă — conceptul insuși, conținutul acestor drepturi, eficiența sau neficiența modelelor tradiționale de protecție a lor.¹

1.2. Deceniul anilor '70 — în special ultima parte a sa — a cunoscut emergența masivă și spectaculoasă pe plan internațional a acestei problematici, integrată atât preoccupărilor de cercetare științifică (juridică, filosofică, sociologică etc.), cât și celor ale orientărilor ideologice și celor de politică externă ale statelor. În contextul conflictual al acestei problematici s-au evidențiat diferite modalități de abordare, mai mult sau mai puțin realiste, desprinzindu-se în cadrul acestui dialog și unele concluzii în ceea ce privește formele de cooperare în materia drepturilor omului.

Acste preocupări au fost amplificate în acest început al deceniului anilor '80, pe baza unor dezvoltări politice și teoretice, conturîndu-se noi dimensiuni ale problematicii drepturilor omului, o actualizare semnificativă și o lărgire considerabilă a concepției lor în lume.

Așa după cum arăta Theo van Boven, în ultimii ani, și în special la Națiunile Unite, „noi am descoperit că drepturile omului au și alte dimensiuni, nu numai sensul apărării și protecției acestor drepturi”.²

În această optică, drepturile omului nu mai pot fi și nu mai trebuie abordate izolat, ci în conexiune cu problemele majore ale vieții internaționale, cum ar fi pacea, securitatea, dezarmarea, dezvoltarea, existind o interdependență strânsă între obiectivele fundamentale ale lumii contem-

¹ L. Lörincz, V. Duculescu, *Democrația și drepturile omului în confruntările contemporane de idei*, în vol. *Confruntări în gîndirea politică contemporană*, București, Edit. politică, 1982, p. 105.

² Theo van Boven, *The Right to Development and Human Rights*, în "The Review", International commission of Jurists, 1982, nr. 28, p. 52.

porane. Astfel, unele dintre aceste obiective (pacea, securitatea internațională) reprezintă *premise politice indispensabile* pentru realizarea drepturilor omului în lume, iar alte obiective (dezarmarea, dezvoltarea) reprezintă și *premise de realizare a condițiilor materiale* pentru implementarea drepturilor omului.

În aceste condiții și ținând seama, pe de o parte, de dinamica relațiilor internaționale și, pe de altă parte, de dezvoltarea necesară a complexului normativ al drepturilor omului în consens cu evoluțiile vieții contemporane, ni se pare că se impun noi eforturi teoretice, conceptuale pentru o analiză complexă a drepturilor omului care să ia în considerare necesitatea abordării acestora în contextul condițiilor materiale concrete existente în fiecare țară, a stabilirii unei legături de interdependentă între drepturile civile și politice și drepturile economice, sociale și culturale, evidențierea obligațiilor ce revin fiecărui individ față de societatea în care trăiește, afirmarea dreptului la viață, la dezvoltare al oamenilor, al poporilor, evidențierea valențelor reale, a dimensiunilor multiple pe care drepturile omului le au în lumea contemporană.

Se impune, de asemenea, necesitatea unor studii privind *concepțiile* existente în diferite părți ale globului, (deci nu numai cele occidentale) cu privire la drepturile omului, cît și ordinea de priorități în realizarea acestor drepturi.³

În literatura de specialitate se acceptă ideea că drepturile omului au ca fundament anumite *valori umane* de maximă importanță, cum ar fi libertatea, inviolabilitatea persoanei etc. De la aceste valori, însă, care au condus la elaborarea unor drepturi ce au generat ca obligații corelativale statului obligații de *a nu face* (deci de inacțiune), ni se pare că s-a trecut în prezent la anumite valori „*active*” (participare, democrație, bunăstare) care presupun obligația corelativă a statului de a *acționa* pentru asigurarea drepturilor respective (este vorba în special de drepturile economice și sociale).

1.3. Preocupările teoretice, din ultimile decenii, au determinat ca drepturile omului să se constituie ca obiect al unei *științe interdisciplinare distințe*,⁴ bazată în mai mare măsură pe știința dreptului internațional și pe știința dreptului constituțional, dar utilizând concepte și metode și din alte științe sociale, cum ar fi filosofia, sociologia, sau din alte științe juridice, cum ar fi știința dreptului muncii, știința dreptului administrativ, știința dreptului penal, știința dreptului procesual penal, știința dreptului procesual civil. În alte opinii, se susține chiar existența unui „drept internațional al drepturilor omului”, sau „drept al drepturilor omului”.⁵

Nu mai puțin, însă, drepturile omului reprezintă și o *realitate juridică*, bazîndu-se pe existența simultană a unei *ordini juridice* (constituții, alte acte normative), a unui *cadru juridic* precis (pacte, convenții etc.) și pe existența unor *garanții* eficace (posibilitatea de a recurge la tribunale etc.).⁶

³ Vezi și Th. Buergenthal, J. Torney, *Expanding the International Human Rights Research Agenda*, în „International Studies Quarterly”, 1979, nr. 2, p. 321–334.

⁴ Vezi *Les dimensions internationales des droits de l'homme*, UNESCO, 1978, p. IX.

⁵ Vezi pentru amânunte, Gh. Moca, *Cooperarea statelor în domeniul drepturilor omului*, în R.R.S.I., 1981, nr. 1.

⁶ K. Vasak, *La réalité juridique des droits de l'homme* în vol. „*Les dimensions internationales des droits de l'homme*”, p. 1–9.

1.4. Apărută inițial — în perioada primei revoluții industriale — ca o chestiune de ordine internă, problema drepturilor omului s-a impus ulterior și pe plan internațional, la nivel global și regional, în condițiile afirmării demnității și valorii umane, a creșterii posibilităților materiale ale societății de satisfacere a nevoilor omului.⁷

Ulterior, în perioada postbelică, s-a realizat translația de la afirmarea și protecția drepturilor unor *anumite* categorii de persoane sau grupuri (străini, minorități) sau a unor drepturi considerate în mod individual și raportate la anumite domenii prioritare în perioada interbelică (dreptul la muncă, abolirea sclaviei) la promovarea și protecția drepturilor omului într-o viziune de ansamblu, care se referă la toți oamenii și la ansamblul drepturilor și libertăților fundamentale.

Se observă, deci, că noțiunea, sfera și conținutul drepturilor omului s-au conturat în urma unui proces dinamic, relativ îndelungat, iar evoluția lor se realizează în continuare în funcție de transformările ce au loc în societate, atât la nivel național, cât și internațional.

Este necesar, de aceea, ca analiza drepturilor omului să ia în considerație, între altele, și recunoașterea dreptului fiecărui popor la afirmarea personalității sale, apartenența diferitelor culturi la patrimoniul comun, cultural, al întregii umanități, drepturile specifice anumitor grupuri sociale dezavantajate sau aparținând unei clase de vîrstă specifice : tineri, femei, handicapăți (450 de milioane în 1979), refugiați (30 de milioane în 1980), dezvoltările normative și instituționale la nivel regional (mai recent, Carta africană a drepturilor omului și popoarelor, adoptată de Organizația Unității Africane în iunie 1981) etc.

2. Caracterul divers al abordării drepturilor omului

2.1. Primul tip de abordare la care ne vom referi este cel *conceptual, metateoretic*, care este legat mai mult de științele sociale și politice, operind cu noțiuni cum ar fi condiția umană, valorile sociale, comportamentul social etc.

Primele dificultăți în analiza conceptuală a drepturilor omului pornește chiar de la existența unor numeroase accepțiuni semantice ale „drepturilor omului”. Astfel, pentru a da numai un exemplu, prin „om”, în acest concept, se înțelege, după caz, cetățean, femeie, copil, străin, refugiat etc.

Se pune apoi problema „filosofiei” de bază a acestor drepturi. Astfel, în concepția clasică, dezvoltată în secolul trecut, statul era considerat principala amenințare pentru drepturile individului. În această concepție, susținută încă și în literatura actuală de specialitate, se consideră că există o contradicție insurmontabilă între individ și stat, drepturile omului conturindu-se în aceste teorii ca garanții ale individului împotriva abuzurilor posibile ale statului.

Asemenea tendințe s-au reflectat uneori în forme de analiză subiectivistă, voluntaristă ce deformează poziția individului în societate, concepții

⁷ Vezi și A. Năstase, *Considerații privind protecția internațională a drepturilor omului* în Revista Comisiei naționale române pentru UNESCO, 1979, nr. 1–2, p. 26.

tradiționale ale dreptului natural care transpun drepturile omului într-un cadru transcendent, imaginind un om abstract, în afara societății. Încercând să justifice diminuarea conținutului social-economic al drepturilor omului, unii autori occidentali consideră că „problemele cu care suntem astăzi confruntați se datorează faptului că orice doctrină a drepturilor omului trebuie să fie, într-un anumit sens o doctrină a drepturilor naturale. Drepturile omului pot fi înțelese numai ca o specie a drepturilor naturale...”.⁸ Asemenea puncte de vedere, după care denumirea de drepturi ale omului ar fi o formulă modernă ce ar acoperi în realitate „drepturile naturale” reflectă o anumită tendință de a minimaliza drepturile elementare ale omului, de a le încorsta în tiparele societății occidentale. În literatura de specialitate din Occident se argumentează astfel diferite teze și concepții de justificare, sub pretextul „protecției internaționale”, a acestor drepturi, a amestecului în treburile interne ale altor state.

2.2. Un alt mod de abordare, mai tehnic, studiază drepturile omului în special în dimensiunea lor juridică. Din acest punct de vedere, ele sunt concepute ca o *instituție juridică*, în plan intern ca drepturi și libertăți ale cetățeanului, iar în plan internațional ca organizare juridică și instituțională a cooperării statelor în ceea ce privește promovarea și protecția acestor drepturi.⁹ Pe plan internațional se manifestă, însă, unele încercări de a teoretiza necesitatea acordării unor competențe largi comunității internaționale în domeniul „garantării internaționale” a drepturilor omului, în ideea de a se depăși „cadrul strînt al statului”¹⁰.

Dimpotrivă, realitatea dovedește că dimensiunea internațională a drepturilor omului trebuie construită și dezvoltată tocmai din perspectiva existenței statelor suverane și egale între ele care formează toate la un loc comunitatea internațională pe baza principiilor fundamentale ale dreptului internațional, inclusiv deci, a principiilor suveranității și al neamestecului în treburile interne ale altor state. Este în spiritul normelor unanim acceptate ale dreptului internațional să primeze nu protecția internațională a drepturilor omului, ci găsirea unor forme de cooperare cât mai eficiente pentru garantarea și realizarea drepturilor omului în toate statele în raport cu posibilitatea asigurării în fiecare țară a condițiilor materiale necesare în acest sens.

De altfel, teza fundamentalului de drept internațional a drepturilor omului și-a găsit o expresie nouă în teoria așa-zisului „umanism” în care se consideră că noțiunea drepturilor naturale are o explicație imediată, concretă și universală, justificând aprecieri globale, generale sau uneori chiar „intervenții umanitare” în problemele interne ale altor țări.¹¹

⁸ C. B. Mac Pherson, *Natural Rights in Hobbes and Locke* în vol. *Political Theory and the Rights of Man*, Indiana University Press, 1967, p. 14. Vezi și M. Cranston *Human Rights, Real and Supposed*, în vol. *Political Theory and the Rights of Man*, Indiana University Press, 1967, p. 44–45.

⁹ Pentru analiza acestor aspecte, vezi și D. Popescu, A. Năstase, *Tendințe și orientări în problematica drepturilor omului pe plan intern și internațional* în S.C.J., 1980, nr. 3, p. 233. și urm.; Gh. Moca, D. Popescu, A. Năstase, *Dreptul comparat și protecția internațională a drepturilor omului*, în R.R.S.J. 1982, nr. 1–2.

¹⁰ K. Vasak, *op. cit.*, p. 8. Vezi și J. P. Humphrey, *The International Law of Human Rights in the Middle Twentieth Century*, în vol. *The Present State of International Law*, Kluwer, 1973, p. 83.

¹¹ A se vedea, spre exemplu, O. Schachter, *Les aspects juridiques de la politique américaine en matière de droits de l'homme*, în *Annuaire français de droit international*, Paris,

Sunt ignorate astfel aspectele specifice de organizare statală ale fiecărei societăți, neînindu-se seama de modul în care se conjugă în fiecare colectivitate interesele individului cu interesele generale. Semnificativ este faptul că unele dintre aceste poziții sunt criticate chiar de teoreticieni occidentali care arată că analiza actuală a drepturilor omului este dominată uneori de subtilități juridice în dauna nevoilor și suferințelor curente care ar trebui să constituie de fapt preocuparea centrală în acest domeniu al lumii contemporane.¹²

Inconsistența punctelor de vedere care se axează pe o analiză formal-juridică, generală și abstractă a drepturilor omului este dovedită și de faptul că în realitate individul apare în societatea internațională, în cea mai mare parte din cazuri, nu ca „persoană umană”, ci ca cetățean al unui stat.

2.3. În unele opinii ale unor autori occidentali sunt considerate ca drepturi ale omului numai drepturile civile și politice, considerindu-se că drepturile economice și sociale nu sunt decât „obiective pe termen lung”, scăpând „controlului guvernelor și indivizilor”,¹³ neputind fi supuse unor proceduri judecătoare și neputind fi realizate decât gradual.

Firește, asemenea concepție nu poate să nu contravină chiar spiritului unor largi documente internaționale, cum ar fi Pactul internațional referitor la drepturile economice, sociale și culturale, care au inclus aceste drepturi elementare, esențiale pentru viața și afirmarea deplină a personalității umane. Încercările unor politologi occidentali de a „minimaliza” drepturile omului, de a le micsora sfera de cuprindere la aspecte sociale, civile sau politice nu sunt însă decât tendințe de a estompa latura economică a acestei problematici.

Aceeași concepție privind dihotomia drepturilor civile și politice — drepturi economice, sociale și culturale a stat și la baza elaborării a două pacte distințe pentru aceste categorii de drepturi, soluție nejustificată, după părerea noastră, deoarece drepturile omului — interdependente, neierarhizabile și indivizibile — ar fi trebuit să fie prevăzute într-un document unic.

2.4. Un alt mod de abordare evidențiază caracterul de instrument politic, ideologic, al drepturilor omului în relațiile actuale dintre state.

Astfel, în unele teorii, în special ale unor oameni politici și autori din Statele Unite, noțiunea de „drepturi ale omului” se ideologizează, drepturile omului devenind un cimp de competiție politico-ideologică. Ele capătă un caracter static, abstract, aplicabil în toate situațiile și în toate locurile, ca un standard universal. Această concepție, aşa după cum arată Fouad Ajami, „reflectă o mentalitate etnocentrică”, care pornește de la ideea că „S.U.A. reprezintă centrul lumii”, „radiind bunăstare și norme universale”, în timp ce celelalte state s-ar afla la periferie, urmând

1977, p. 53–69; O. Schachter, *The Obligation of the Parties to give Effect to the Covenant on Civil and Political Rights*, în American Journal of International Law, 1979, nr. 3, p. 462–465. Vezi și Arthur Schlesinger, jr., *Human Rights and the American Tradition*, în Foreign Affairs, 1979, nr. 3, p. 504 și urm. Vezi, de asemenea, H. Kelman, *The Conditions, Criteries and Dialectics of Human Dignity*, în International Studies Quarterly, 1977, nr. 3, p. 529–552.

¹² T. Opsahl, *Human Rights Today, International Obligations and National Implementation*, în Scandinavian Studies or Law, 1979, vol. 23, p. 156; în același sens, Theo van Boven, *op. cit.*, p. 50.

¹³ D. Owen, *op. cit.*, p. 57.

să fie „măsurate” nu cu propriile lor criterii sau norme, ci cu cele „abstracte și permanente” ale Statelor Unite.¹⁴

Inconsecvența acestei atitudini de a formula – pentru a folosi opinia lui F. Ajami – interesul material în termeni morali rezultă, după cum arată B. Wood, din faptul că administrația americană „a indicat că în ciuda preocupărilor ei pentru violările drepturilor omului în Coreea de Sud și Filipine, importanța strategică a acestor țări pentru S.U.A. justifică continuarea asistenței economice și militare”¹⁵ pentru aceste țări.

Pe aceeași linie, o analiză realistă a unor poziții occidentale în materia drepturilor omului este realizată de Theo van Boven, într-un studiu recent. El arată astfel că pentru țările occidentale „este mai ușor să-și curețe propria grădină și să stabilească un nivel relativ înalt de realizare a drepturilor omului în teritoriile lor, profitând în același timp de violările drepturilor omului care au loc în alte părți sau promovînd sisteme de injustiție, obținînd cîștiguri din vînzarea de arme sau din activitățile exploataatoare ale societăților transnaționale devenind astfel complici la violările drepturilor omului ce au loc în alte state”.¹⁶

Oarecum în același sens, în Recomandările Reuniunii de experți UNESCO asupra predării drepturilor omului (25–30 iulie 1982) se arată: „Reuniunea de experți recomandă statelor membre ale UNESCO să examineze implicațiile politicii lor economice asupra drepturilor omului. Această recomandare este special adresată țărilor industrializate ale căror programe economice internaționale sunt adeseori în detrimentul drepturilor omului în țările în curs de dezvoltare”.

2.5. Analiza cercetărilor în domeniul drepturilor omului evidențiază și un tip de *abordare factuală* bazat pe studierea exercitării în *concret* de către cetățeni a drepturilor prevăzute în legislație. Se încearcă prin astfel de cercetări operaționalizarea în ceea ce privește analiza comparativă a implementării drepturilor omului.

Această tendință este ilustrată de activitatea unei instituții din New York, intitulată „Freedom House” („Casa Libertății”), care și-a propus să inventarieze drepturile civile și politice în lume și, ca atare, să stabilească anual „Studiul comparativ al libertății”. Această cercetare ierarhizează statele pe o scară descrescîndă de la 1 („state libere”) la 7 („statele cele mai puțin libere”).¹⁷

Acest gen de abordare cantitativă nerealistă, superficială, a fost, însă, criticată chiar în literatura occidentală.¹⁸

În cadrul acestui tip de abordări poate fi, totuși, menționată ca pozitivă inițiativa unui grup al HURIDOCs de a crea un „tezaur” de

¹⁴ Fouad Ajami, *Human Rights and World Order Politics*, World Order Models Project, Occasional Paper Number Four, 1978, p. 9.

¹⁵ B. Wood, *Human Rights Issues in Latin America*, în vol. „Enhancing Global Human Rights”, Mc Grow Hill Book Company, 1979, p. 194.

¹⁶ Theo van Boven, *op. cit.*, p. 52.

¹⁷ Vezi pentru prezentarea elementelor de bază ale cercetării, R. D. Gastil, *Freedom in the World. Political Rights and Civil Liberties*, 1978, G. H. Hall Co., 1978, p. 1–70.

¹⁸ F. Ajami, *op. cit.*, p. 8. O poziție critică față de acest gen de abordare se regăsește și în J. Dominguez, *Assessment of Human Rights Conditions*, în vol. „Enhancing Global Human Rights” (1980’s Project/Council of Foreign Relations), Mc. Grow-Hill Book Company, 1979, p. 31 și urm.

noțiuni în domeniul drepturilor omului, în vederea „tratării” prin computer a informațiilor în acest domeniu.

2.6. În epoca contemporană, drepturile omului nu mai pot fi abordate numai sub aspectul lor tradițional, al raporturilor individ-stat, ele trebuind a fi studiate și sub o dimensiune internațională ca prerogative de grup, naționale.¹⁹ Ca atare, noi drepturi ale omului — considerate de unii autori numai ca aspirații, fără a exista consacrații juridice exprese²⁰ — aşa-numitele drepturi de solidaritate sau drepturi de generația a treia (dreptul la pace, dreptul la dezvoltare, dreptul la un mediu sănătos etc.) nu pot fi asigurate de către fiecare stat în parte cetătenilor săi, ci numai prin cooperarea statelor, evidențiindu-se astfel un contact relațional al individului cu comunitatea internațională.

Apariția unor astfel de noi drepturi reprezintă rezultatul unei situații de accentuare a disfuncționalităților ordinii mondiale actuale, sub aspect militaro-strategic și economic. Astfel, spre exemplu, cursa înarmărilor, nivelul înarmărilor — mai ales al celor nucleare — pun în primejdie — sub aspect potențial — aşa cum a arătat în numeroase rânduri Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, însăși *existența* oamenilor. Ca atare, *dreptul la viață, la existență* nu mai poate fi privit numai sub dimensiunea sa tradițional internă ci, în primul rînd, sub dimensiunea sa internațională, ca drept la pace, printr-o corelație necesară cu *procesul dezarmării*.²¹

2.7. În legătură cu modalitățile recente de abordare a drepturilor omului ne vom referi, în continuare, la două reunii internaționale ce au avut loc anul trecut. Astfel, Reuniunea de experți UNESCO asupra predării drepturilor omului (26—30 iulie 1982, Strasbourg, Franța) a fost convocată în baza unei recomandări a Congresului internațional asupra drepturilor omului (Viena, 12—16 septembrie 1978) și a avut ca principal obiectiv evaluarea activităților desfășurate în ultimii ani, în domeniul predării și cercetării drepturilor omului, urmărind să analizeze specificul abordărilor în materie în diferite regiuni ale globului și să examineze oportunitatea creării unei asociații internaționale a profesorilor și persoanelor interesate în educația pentru drepturile omului.

La reuniune au participat, ca experți UNESCO, 28 de profesori universitari, cercetători și alte categorii de persoane implicate în educația pentru drepturile omului. Alături de aceștia au mai participat 83 de reprezentanți și observatori din partea unor organizații guvernamentale și neguvernamentale, ca și din partea comisiilor naționale UNESCO.

Discuțiile în cadrul ședințelor plenare s-au centrat pe : a. problematica dezvoltărilor instituționale în domeniul predării și cercetării în domeniul drepturilor omului în diferite regiuni ale lumii ; b. informația despre drepturile omului ; c. formele de abordare a drepturilor omului

¹⁹ A. Năstase, *Noi drepturi ale omului: dreptul la pace, dreptul la dezvoltare, dreptul la un mediu sănătos*, în Revista comisiei naționale române pentru UNESCO, 1982, nr. 1, p. 22.

²⁰ K. de Vey Mestdagh, *The right to development*, în Netherlands International Law Review, 1981, vol. 28, p. 53.

²¹ Vezi, spre exemplu: A. Eide, *The Right to Peace*, în Bulletin of Peace Proposals, 1979, nr. 2, p. 157—160; C. Bay, *Positive Peace and Rational Human Rights Priorities*, în Bulletin of Peace Proposals 1979, nr. 2, p. 160—171.

în diferite contexte socio-economice și culturale; d. aspectele noi ale predării și cercetării drepturilor omului.

În cadrul dezbatelor au fost lansate unele idei noi, subliniindu-se necesitatea cunoașterii reciproce a *concepțiilor din diferite țări* asupra drepturilor omului.

Punctul cel mai dezbatut de pe ordinea de zi a reunii a fost discutarea oportunității creării Asociației internaționale. Au existat diverse poziții și interese, în special datorită faptului că Asociația ar fi devenit un concurent „financiar” pentru alte organizații neguvernamentale. Discuțiile au fost extrem de animate și în ceea ce privește *membrii* Asociației, existând tendințe de largire nejustificată a participării.

În art. 2 al statutului Asociației se precizează că aceasta are drept obiectiv promovarea drepturilor omului așa cum acestea au fost definite în documentele internaționale pertinente, urmărind, în principal: a. să ajute profesorii și cercetătorii în materie să se formeze și să se recicleze, să facă schimb de experiență, să studieze și să difuzeze metodele și programele destinate să asigure predarea drepturilor omului cu maximum de eficacitate la toate nivelurile și în toate domeniile și b. să încurajeze cercetarea științifică și pedagogică în domeniul drepturilor omului și să faciliteze publicarea lucrărilor interesind predarea drepturilor omului.

În aceeași perioadă a avut loc, tot la Strasbourg, o conferință internațională care a creat Sistemul internațional de informare și documentare în domeniul drepturilor omului (HURIDOCs), al cărui scop principal constă în promovarea drepturilor omului printr-o răspindire cît mai largă a informației în acest domeniu. Cei peste 80 de participanți din diferite regiuni ale lumii au inclus cercetători, profesori, documentariști, activiști, specialiști în informatică, reprezentanți ai unor organizații naționale și internaționale, observatori din partea unor organizații interguvernamentale și din partea unor guverne.

În cadrul conferinței au fost prezentate mai multe rapoarte de evaluare a resurselor informaționale în domeniul drepturilor omului din diferite zone ale globului, subliniindu-se, între altele, necesitatea largirii conceputului de *informație referitoare la drepturile omului*, în sensul că acesta să includă și informațiile privind *concepțiile* specifice în materie în diferite state, în funcție de caracteristicile naționale și de contextul economic/politic/cultural, ca și cele referitoare la legislația, educația și cercetarea în domeniul drepturilor omului.

S-a mai subliniat că informația privind drepturile omului este, într-un fel, un monopol al țărilor occidentale, al organizațiilor din aceste țări, care produc atât informații despre propriile lor sisteme, *cît și despre* țările socialiste și țările în curs de dezvoltare.

3. Coordonate ale concepției românești în domeniul drepturilor omului

Problematica amplă și complexă a drepturilor omului a fost studiată pe larg în lucrările românești din ultimii ani, fiind relevat caracterul științific, principal, al concepțiilor promovate de partidul și statul nostru în acest domeniu. Aceste analize au pus accentul în special pe relația dintre democrație și drepturile omului.

După cum sublinia secretarul general al partidului în magistrala Expunere din 3 august 1978, „Concepția noastră despre democrație — și, în acest context, despre drepturile omului — pornește de la necesitatea asigurării deplinei egalități între oameni, a realizării unor relații economice și sociale echitabile, care să permită fiecărui cetățean să ducă o viață demnă, de la accesul liber la învățămînt, cultură, știință, de la posibilitatea participării directe a oamenilor, fără deosebire de naționalitate — și în primul rînd a maselor muncitoare — la conducerea întregii societăți”.²¹

Preocupările teoretice românești în domeniul drepturilor omului au subliniat importanța condițiilor *politice* (realizarea dreptului fiecărei națiuni de a-și hotărî singură soarta, exercitarea deplină și neîngrădită a suveranității, stabilirea unui cadru politic intern democratic, participarea cetățenilor la decizie) și *materiale* (asigurarea bazei materiale care să permită exercitarea în fapt a drepturilor prevăzute în legislație) din fiecare țară, cit și edificarea unui context internațional care să favorizeze acest proces pe calea eliminării subdezvoltării, a conversiunii cheltuielilor militare în cheltuieli pentru dezvoltare etc.

În același cadru s-a subliniat necesitatea ca abordarea actuală în problema drepturilor omului să promoveze în mai mare măsură o concepție axată pe *colectivitate*, pe dialectica raporturilor intra și intersocietare, această abordare trebuind să-și asume și o funcție de *acțiune și educativă*, orientată spre construirea unui cadru democratic de participare responsabilă la adoptarea unor decizii care să asigure conjugarea armonioasă a intereselor colective cu cele individuale și dezvoltarea personalității umane.

²¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății sociale multilateral dezvoltate*, vol. 16, București, Edit. politică, 1978, p. 542—543.